

Narcise na Šmarni gori

Priseljenke ne sodijo v našo naravo

Besedilo in Fotografija: Majda Kovačič

Pomlad nas vsako leto razveseli s toplimi sončnimi žarki in predvsem z mladim zelenjem ter množico pisanih cvetov. Med prvimi nas na vrtovih, v parkih in v naravi pozdravijo narcise¹. S člankom želim opozoriti na neodgovorno zasajanje vrtnih sort narcis v naravno okolje.

Rod narcis obsega približno 40 vrst, ki rastejo v južni Evropi, Indiji, Afriki, na Daljnem vzhodu in nekatere tudi v Sloveniji. S križanjem vrtnarji vzgajajo nove in nove sorte – poznamo že več kot 8000 križancev, ki krasijo naše vrtove in parke. Narcise sodijo med enokaličnice. Imajo čebulico, ozke dolge liste in bele ali rumene cvetove, ki rastejo posamično ali po več skupaj. Cvet sestavljajo cvetni listi, ki so spodaj zrasli v cev in na robu razširjeni v 6 prostih krp. Na vrhu cevi je privenček, ki je pri posameznih vrstah ali sortah različno obarvan in lahko tudi različno dolg. V cvetu je 6 prašnikov in ena podrasla plodnica s trokro- po ali celo brazdo.

V Sloveniji, kot nam pove Mala flora Slovenije, v naravi najdemo štiri vrste oziroma križance. Dvo- cvetna narcisa (*Narcissus x medioluteus*) ima večinoma dvocvetno steblo. Je gojena okrasna rastlina, ki pa občasno podivja. Isto velja za rumeno narciso (*Narcissus pseudonarcissus*), ki izhaja iz zahodne Evrope. Bela narcisa (*Narcissus poeticus*) ima pri nas dve podvrsti. Domovina bele narcise v ožjem pomenu (*Narcissus poeticus* subsp. *poeticus*) je Sredozemlje, kot okrasna rastlina pa pri nas prav tako občasno podivja. Druga podvrsta pa je tista najbolj znana, gorska narcisa, imenovana tudi bedenica ali ključavnica (*Narcissus poeticus* subsp. *radiiflorus*). Raste po vlažnih travnikih, košenicah in med grmovjem od nižine do montanskega pasu na predalpskem, dinarskem, subpanonskem in submediteranskem območju.

Iz zgoraj zapisanega bi sklepali, da od velikan- skega števila vrst in križancev narcis v Sloveniji v

neokrnjeni naravi najdemo le zgoraj omenjene. Pa ni tako. Že v začetku 20. stoletja so poznavalci rastlin opažali, da na posameznih rastiščih rastejo »rožice«, ki jih nekoč ni bilo tam. Na Šmarni gori naj bi rasla le gorska narcisa. Leta 1928 pa Novak navaja zapis o beli narcisi na Šmarni gori: »Po ustnem izročilu so jo sem zanesli ljubljanski trgovci.« Na prvi pogled je vse lepo in prav, saj so tako polepšali in popestrili naravni rastlinski svet. Toda razmislijamo naprej. Nekomu je všeč evkaliptus, drugemu sončnice, tretjemu tulipani – in če bi vsi sadili kar vse povprek v naravo ...

K sreči narava sama popravlja človekovo neznanje ali nes pametno ravnanje s tem, da mnogo

Priseljenka na Grmadi

umetno prinesenih rastlin zavrne. Pa kljub temu. Spošтовati moramo naravo, ki je svoj videz oblikovala v dolgem časovnem obdobju. Kakor ne smemo s svojim ravnanjem ogrožati rastlinskih vrst, jih tudi ne smemo vnašati v naravno okolje. Tuje ali alohtone vrste ne sodijo v našo naravo, saj lahko ogrožajo domače ali avtohtone vrste, nekatere še veliko bolj kot narcise.

Priseljenke na Šmarni gori

Na hladnejših in temnejših severnih, pa tudi na strmih in svetlih južnih pobočjih Grmade in na travnikih v Sedlu boste aprila uživali ob pogledu na gorske narcise. Bolj poznano rastišče je seveda na Golici v Karavankah, a tudi tam se boste veselili belih cvetov. Gorska narcisa je zaščitena rastlina in jo je prepovedano trgati ali celo izkopavati čebulice. Ob natančnejšem opazovanju boste prepoznali tudi belo narciso, ki so jo tam že davno zasadili »navdušeni planinci«.

Vendar »navdušeni planinci« še živijo in z dobrim namenom delajo naravi škodo. Na južnem pobočju Grmade, tik pod grebenom, cvetijo narcise s popolnoma rumenimi cvetovi, pa tudi z belimi z rumenim privenčkom. Predvidevam, da so

Poziv planincem, gornikom, ljubiteljem narave!

Prihaja čas, ko se bodo travnata pobočja v naših gorah, pa tudi drugod po Sloveniji, odela v cvetno odejo najrazličnejših barv. Med prvimi nas bodo razveselile gorske narcise, ki bodo pobelile travnike v Karavankah in drugod, od suhih kraških planjav pa do vlažnih pomurskih ravnin. Ker pa so travniki, na katerih je doslej uspevala ta spomladanska cvetana, vse bolj ogroženi – po eni strani zaradi modernih metod obdelovanja, po drugi pa zaradi opuščanja košnje in s tem zaraščanja – ni prav nobene potrebe, da bi se na cvetoče narcise spravili še sobotni ali nedeljski obiskovalci in jih v velikih šopkih tvorili v svoje domove, tam pa jih hitro zavrli. Opazujmo in občudujmo jih v naravi, v njihovem okolju, fotografirajmo jih in tako ohranimo spomin na nepozabna doživetja.

Igor Maher

narcise križanci, ki so pač nekomu ostali pri zasajanju domačega cvetličnega vrta in je z njimi »okrasil« Grmado.

S širjenjem znanja o naravi želim doseči, da bi razumeli pomen avtohtonih vrst in da se zasajanje alohtonih rastlin ne bi nadaljevalo. Zato vse ljubitelje narave pozivam, naj pustijo naravi, da oblikuje travnike, gozdove, skale, močvirja in vsa naravna okolja po svoje, in je ne poskušajo popravljati. Kot ni primerno izkopavati prosto rastočih rastlin in jih presajati na domači vrt, tudi ni dobro vnašati tujih vrst in vrtnarsko vzgojenih sort v neokrnjeno naravo. ○

¹ Znana in uporabljena je tudi moška oblika imena – narcis. Zaradi pogostejše rabe se v članku pojavlja le ženska oblika – narcisa (op. ur.).

Prvi varuhi gorske narave

Komisija za varstvo gorske narave (KVGNG) pri PZS je v letu 2002 prvič organizirala usposabljanje za pridobitev strokovnega naziva »varuh gorske narave«. Varuhova temeljna naloga je varovanje okolja, zlasti gorske narave, ter skrb za ohranitev njene neokrnjene podobe in naravnih življenjskih oblik v njej. Varuhi bodo postali koordinatorji naravovarstvenih vsebin pri vseh dejavnostih društev, od nadelave in označevanja poti, vodenja izletov in gospodarjenja s kočami pa do raznih vrst izobraževanja in naravovarstvenih projektov. Program izobraževanja je bil sprejet spomladi leta 2002, jeseni pa se je na prvem izobraževanju (v domu Vinka Paderšiča na Gorjancih in v Erjavčevi koči na Vršiču) zbral prvih 19 kandidatov za varuhe iz 14 društev. O uspehu izobraževanja, ki ga je podprlo ministrstvo za okolje, prostor in energijo, pričajo pohvale udeležencev in dobri rezultati, saj je bil povprečni doseženi uspeh kar 91,5%. Podelitev priznanj bo potekala 13. aprila v Kamniku. Za manj primerne se je izkazal le jesenski termin, ko je praktično delo z rastlinstvom oteženo, zato bo letošnje usposabljanje v spomladanskem času. (Miro Mlinar in Jožica Peljhan)